

Motto 1

Volgens de overlevering – de Hadith – heeft de Profeet Mohammed gezegd:

De Koran heeft een buitenkant en een binnenkant; deze binnenkant heeft op zijn beurt ook een binnenste, tot aan zeven diepere betekenissen toe.

(De Hadith wordt gevormd door de overleveringen en de verhalen van, en over, Mohammed, en de woorden of daden van de profeet die in de overleveringen zijn vastgelegd.)¹

Motto 2

De kerkvader Origenes onderwees de geestelijke Bijbeluitleg:

Volgens hem hebben de Bijbelteksten een diepere, geestelijke betekenis die uitgaat boven de oppervlakkige, letterlijke betekenis.² Hoe meer een mens zich geestelijk ontwikkelt, hoe meer hij toegroeit naar die geestelijke uitleg.

In dankbaarheid opgedragen aan Suzanne Vos

Als je samen onderweg bent naar inzicht,
als je samen zoekt naar de geheimen
die achter, en in de zichtbare wereld verborgen
liggen, deel je ook de vreugde van het vinden,
van inzicht dat plotseling begint op te lichten.

Dat te mogen delen met elkaar maakt ons
tot zusters en broeders in de geest.

Dankjewel dat we al zo lang samen onderweg
mogen zijn en samen geestelijk mogen groeien.

Ten geleide

Ik lijd onder het feit dat moslims en christenen steeds meer gescheiden en verdeeld raken.

Ik lijd onder het onbegrip, het gebrek aan respect en de liefdeloosheid die kinderen van God elkaar aandoen.

Ik lijd onder het gebrek aan eerlijkheid die het mogelijk maakt de verschillen helder en respectvol uit te spreken.

Daarom wil ik in dit boek op zoek gaan naar inzicht – en wel vanuit het perspectief van het oorspronkelijke, esoterische christendom. Wat zijn de eigenlijke verschillen tussen christendom en islam?

Alleen inzicht kan ons helpen en ons bevrijden uit de negatieve sfeer.

Alleen inzicht kan leiden tot begrip.

Alleen inzicht kan leiden tot een herstel van broederlijkheid en zusterlijkheid – en dus van oprechte menselijkheid.

Moge dit boek daaraan een bijdrage leveren!

1

Een spiraal van geweld – en hoe nu verder?

Moeilijke thema's wegstoppen helpt niet

Toen ik een paar jaar geleden aankondigde dat ik een lezing over de verhouding tussen islam en christendom wilde geven, kreeg ik een aantal verontruste mailtjes en telefoontjes. Dat was me nooit eerder overkomen. Daarbij spraken degenen die mij benaderden vooral hun zorg uit, in de trant van: *Hans, dit is een beladen en gevaarlijk thema dat je beter met rust kunt laten. Of: Pas op dat je zelf geen slachtoffer van islamitisch geweld wordt.* Nog weer anderen stelden dat een lezing over dit thema alleen maar nog meer olie op het vuur zou gooien.

De telefoontjes en mailtjes maakten mij opnieuw duidelijk hoe beladen dit thema is. Maar tegelijk werd ik alleen maar versterkt in mijn voornemen: als de verhouding tussen islam en christendom, ofwel tussen christenen en moslims zo gespannen is, wordt het de hoogste tijd daar in alle duidelijkheid – maar tegelijk ook respectvol – op in te gaan en over na te denken.

Moeilijke thema's wegstoppen heeft geen enkel mens ooit verder gebracht. Als we niet willen dat de tegenstellingen alleen maar sterker zullen worden en uiteindelijk in een niet meer te beteugelen geweld zullen overgaan, is er naar mijn mening geen andere weg dan het aangaan van een gesprek. Ook dan hebben we natuurlijk geen enkele zekerheid dat deze weg ons vrede brengt. Toch is er – denk ik – geen andere oplossing dan de weg van het gesprek; ik zou tenminste geen andere of betere oplossing weten.

Maar hoe ga je zo'n gesprek aan en hoe voer je dat?

Bij een dergelijk gesprek is het een grondvoorwaarde om de verschillen tussen islam en christendom niet onder tafel te vegen, maar ze – met respect voor elkaar – openlijk uit te spreken. Pas dan kan het gesprek over de wederzijdse inzichten en opvattingen echt beginnen. Wanneer we een dergelijk gesprek niet aangaan en elkaar alleen maar blijven verketteren, is de toekomst die ons wacht bepaald niet rooskleurig en zal het geweld verder toenemen.

Maar hoe gaan moslims en christenen op dit moment eigenlijk met elkaar om, als het gaat over hun verschillende inzichten en opvattingen?

Westerlingen zijn in hun denken door het christendom bepaald

Laat ik vooraf stellen dat ik met de term 'christenen' in feite alle mensen bedoel die door hun geboorte en hun opvoeding door de westerse cultuur werden bepaald. Onze westerse cultuur is immers voortgekomen uit het christendom en wordt er nog steeds in sterke mate door bepaald – of we ons dat nu bewust zijn of niet. Daarom worden ook de mensen die niet tot een kerk behoren, toch op een beslissende manier in hun denken en leven door het christendom bepaald. Als we bijvoorbeeld stilstaan bij het begrip *vrijheid* en ons realiseren dat het streven naar vrijheid regelrecht uit het christendom voortkomt (met name Paulus benadrukte keer op keer dat vrijheid essentieel is voor het christelijke geloof), wordt vanzelf duidelijk hoezeer alle 'westerlingen' in hun denken door het christendom zijn bepaald.³ Vrijheid is sinds Paulus, de grote leerling van Jezus Christus, essentieel voor onze westerse cultuur. En wel, omdat wij alleen in vrijheid onszelf kunnen worden en zijn.

Hoe christenen (westerlingen) en moslims op dit moment reageren op elkaar

In grote lijnen kunnen we aan christelijke (westerse) kant twee verschillende manieren van reageren op de islam onderscheiden.

- Heel wat mensen spreken à la Wilders en andere populisten hun woede en verontwaardiging uit over het toenemende geweld van moslimzijde. Daarbij doen ze met een zekere regelmaat beledigende uitspraken over de islam. Maar zulke uitspraken helpen natuurlijk zowel de moslims als henzelf niet verder: ze blokkeren elk gesprek.
- Anderen kiezen juist voor een tegenovergestelde houding: ze dekken de verschillen tussen islam en christendom zoveel mogelijk toe. Ze doen alsof islam en christendom in grote lijnen dezelfde boodschap brengen. Zo hopen ze de tegenstellingen – en dus de spanningen en het toenemende geweld – onder tafel te houden. Dat roept echter weer de woede op van hen die bang zijn voor het toenemende, door de islam geïnspireerde geweld.

Aan christelijke/westerse zijde zien we dus een zekere tweespalt als het gaat om de vraag hoe om te gaan met de islam. Aan islamitische zijde kunnen we vaststellen dat met name de beledigingen en veroordelingen van christelijke (of westerse) zijde voor veel moslims een bevestiging vormen van hun (voor)oordeel over de christelijke of westerse cultuur als een goddeloze en opdringerige cultuur. Velen (niet allemaal) reageren gekwetst op de beledigingen en het spreekt haast vanzelf dat hun toenemende verontwaardiging uiteindelijk zal leiden tot meer geweld.

Naast deze verontwaardiging is er in islamitische kringen ook sprake van een sfeer van opkomende angst voor de toekomst: hoe zal het verder gaan met de moslims in het Westen? Het aantal moslims dat terugkeert naar het oorspronkelijke vaderland neemt daarom begrijpelijkerwijze toe.

Toenemend geweld

De angst in de westerse samenleving voor het door de islam geïnspireerde geweld is wel begrijpelijk. Dat geweld lijkt immers alleen maar sterker te worden en neemt zorgwekkende vormen aan. In 2004 werd Theo van Gogh, regisseur en schrijver, op een gruwelijke wijze vermoord: hij werd neergeschoten en zijn keel werd doorgesneden. Vanaf dat moment namen in Nederland de spanningen tussen christenen en moslims steeds verder toe.

Het geweld was overigens al eerder begonnen. Denk bijvoorbeeld aan de fatwa die werd uitgesproken over de Engelse schrijver Salman Rushdie. Hij was afkomstig uit India en werd geboren in een moslimfamilie. In 1988 publiceerde hij de roman *De duivelsverzen*. Zijn boek werd door de moslims als godslasterlijk ervaren en als een belediging van de islam opgevat. Het jaar daarop, in 1989, sprak Khomeini, de geestelijk leider van Iran, een fatwa uit over Rushdie waarin zijn executie werd aangekondigd. (Een fatwa is een juridisch advies dat

vaak wordt opgevat als een vonnis.) Rushdie was een van de eersten in de westerse wereld die te maken kregen met een fatwa.⁴

In 2005 werden twaalf cartoons over de profeet Mohammed gepubliceerd in Denemarken. Daarop volgden wereldwijd hevige rellen, waarbij meer dan honderd mensen omkwamen. De rellen en betogingen ontstonden, omdat het in de islam verboden is een afbeelding van Mohammed te maken, laat staan een beledigende afbeelding. Nog steeds moeten de makers van de cartoons voor hun leven vrezen.

Een korte – en lang niet complete – lijst van geweld dat uit islamitische inspiratie voortkomt, ziet er zo uit:

2004: Madrid	191 doden
2005: Metro in Londen	52 doden
2012: Toulouse	4 doden
2014: Bulgarije	7 doden
2014: Brussel	4 doden
2015: Parijs (Charlie Hebdo)	12 doden
2015: Parijs (Bataclan)	130 doden
2016: Brussel	31 doden
2016: Nice	85 doden
2016: Berlijn	12 doden
2017: Manchester	22 doden
2017: Istanboel	39 doden

Wie deze lijst tot zich laat doordringen, beseft dat het de hoogste tijd wordt dieper na te denken over de achtergronden van dit nog steeds toenemende geweld.

Bekeringen

Ook moslims die tot het christendom zijn overgegaan, moeten voor hun leven vrezen: meerdere malen werd ook over hen een fatwa uitgesproken. Het toenemende geweld leidt er zelfs toe dat steeds meer moslims zich bekeren tot het christendom. De belangrijkste drijfveer blijkt daarbij voor veel bekeerlingen het aanhoudende door de islam geïnspireerde geweld.

De Amerikaanse onderzoeker Dan Miller bestudeerde onder meer de vervolging van christenen in Indonesië. Hij concludeerde dat in de periode van 1960 tot 2010 ongeveer tien miljoen Indonesische moslims christen zijn geworden. Ook zouden wereldwijd 400.000 moslims zich tot het christendom hebben bekeerd in de nasleep van de aanslagen van 11 september 2001.⁵

Aantal aanvallen op moskeeën drastisch gestegen

Geweld roept geweld op. En dus is er niet alleen sprake van geweld dat door de islam geïnspireerd werd, ook het geweld tegen islamitische instellin-

gen neemt toe. Zo berichten de media dat het aantal aanslagen op moskeeën drastisch is gestegen. Direct na de aanslagen in Barcelona (opgeëist door Islamitische Staat) op 17 augustus 2017 werden ten minste vier moskeeën in Spanje getroffen door aanslagen. De Spaanse krant *El País* schreef: *We registreren dezer dagen een brute golf van vijandigheid tegen de islam.*

Daarnaast neemt het verbale geweld tegen moslims toe. Ook constateren velen een groeiende afkeer en afwijzing van moslims. Het tragische is echter dat het geweld van westerse zijde in veel gevallen de verkeerde mensen treft: niet de terroristen, maar de goedwillende moslims die zelf ook getroffen worden door het door de islam geïnspireerde geweld en die dat heel duidelijk afwijzen.

De huidige ontwikkeling is zorgelijk, omdat het wederzijdse geweld gemakkelijk kan leiden tot een doorgaande spiraal van haat en geweld die niet meer te stuiten is. Daarom lijkt mij het aangaan van een gesprek de enige weg naar een mogelijke ontspanning in de relatie tussen beide religies.